

РОЗДІЛ 5. РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

СПОСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ INNOVATIVE WAYS OF ENSURING DOMESTIC TRADE OF UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

У статті визначено способи інноваційного розвитку внутрішньої торгівлі в сучасних умовах трансформації національної економіки України. На основі узагальнення результатів досліджень учених-економістів проведено класифікацію способів забезпечення інноваційного розвитку внутрішньої торгівлі з їх поділом за рівнями національної економіки. З урахуванням систематизованих способів забезпечення інноваційного розвитку внутрішньої торгівлі за рівнями національної економіки, відібрано саме ті способи, що повинні сприяти ефективному розвитку внутрішньої торгівлі в сучасних умовах.

Ключові слова: внутрішня торгівля, інноваційний розвиток, спосіб, забезпечення, національна економіка, ефективність.

В статье определены способы инновационного развития внутренней торговли в современных условиях трансформации национальной экономики Украины. На основе обобщения результатов исследований ученых-экономистов проведена классификация способов обеспечения инновационного развития внутренней торговли с их разделением по

уровням национальной экономики. С учетом систематизированных способов обеспечения инновационного развития внутренней торговли по уровням национальной экономики, отобраны именно те способы, которые должны способствовать эффективному развитию внутренней торговли в современных условиях.

Ключевые слова: внутренняя торговля, инновационное развитие, способ, обеспечение, национальная экономика, эффективность.

In the article the ways of innovative development of domestic trade in modern conditions of transformation of the National economy of Ukraine. On the basis of summarizing the research results of scientists and economist's classification ways to provide innovative development of domestic trade division of the levels of the National economy. Given the systematic way to ensure innovation development of domestic trade at the level of National economy, selected precisely the methods that should facilitate efficient development of internal trade in the modern conditions.

Key words: domestic trade, innovative development, the way, National economy, effectiveness.

УДК 330.34:339.3:338.1

Барна М.Ю.

д.е.н., доцент,
перший проректор, професор
кафедри митного та технічного
регулювання
Львівський торговельно-
економічний університет

Постановка проблеми. Виконання глобальної ролі внутрішньої торгівлі в інноваційному розвитку національних економік на сучасному та прогнозованому періоді переходу до шостого технологічного укладу та постіндустріального суспільства потребує розглядати інноваційну складову в якості ключового напрямку підвищення ефективності розвитку галузі на всіх рівнях – від локального до національного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вченими, на основі результатів досліджень яких розкрита сутність інноваційного розвитку внутрішньої торгівлі на

різних рівнях національної економіки, не враховано взаємозв'язок самого процесу інноваційного розвитку з трансформаційними змінами у національній економіці. З проаналізованих першоджерел [1-14], у яких розглядається інноваційний розвиток торгівлі під різними кутами та на різних рівнях національної економіки, лише в одному враховується такий взаємозв'язок, а саме: В. М. Геєць і А. А. Мазаракі констатують, що «Важливою складовою характеристики розвитку сучасного етапу як світового ринку в цілому, так і його споживчого сегмента є його інноваційне оновлення

через упровадження трьох хвиль базових інновацій в ХХ ст., що радикально змінили структуру торгівлі та пов'язані із засвоєнням і розповсюдженням технологічних укладів» [10, с. 87]. При цьому, остання «четверта хвиля», на думку цих учених-економістів, «тільки розпочинається на базі освоєння досягнень шостого технологічного укладу і досягне свого піку в 10-20-тих роках ХХІ ст.» [10, с. 87]. Отже, у дослідженнях цих учених інноваційного розвитку безпосередньо пов'язується не тільки з трансформаційними змінами у національній економіці, але й зі світовими тенденціями переходу на більш високий рівень технологічних укладів економік розвинутих країн, що зумовлює, з нашої точки зору, прискорення розвитку внутрішньої торгівлі на інноваційній основі задля можливості забезпечення нею потреб економік і суспільства у необхідних товарах і послугах. У цьому, на наше переконання, полягає глобальна роль внутрішньої торгівлі на найближчий часи – до того періоду, коли «четверта хвиля» досягне свого піку у 20 роках ХХІ ст. при формуванні шостого технологічного укладу.

Окремі аспекти виділення інноваційної складової в якості ключового напрямку підвищення ефективності розвитку галузі розкриті у дослідженнях О. Л. Яременко [13], М. С. Молодожені [9], М. С. Защук [5], В. В. Іжевського [6] та А. В. Владико [3].

Отже, при узагальненні думок учених щодо виділення ними інноваційної складової в якості ключового напрямку підвищення ефективності розвитку внутрішньої торгівлі на різних рівнях національної економіки, можна дійти наступних висновків: інноваційний розвиток, що характеризується впровадженням інновацій та реалізацією інноваційного потенціалу суб'єктами торговельної діяльності, дозволяє отримати корисний ефект у вигляді покращення економічних показників і, відповідно, забезпечити ефективний розвиток як самої галузі, так і національної економіки; управління інноваційним розвитком на будь-якому рівні національної економіки є стратегічним завданням для профільного міністерства та передумо-

вою отримання корисного ефекту; процес управління інноваційним розвитком внутрішньої торгівлі потребує розробки галузевої інноваційної системи метою отримання корисного ефекту на кожному рівні національної економіки.

Постановка завдання. Метою даного наукового дослідження є визначення способів інноваційного розвитку внутрішньої торгівлі в сучасних умовах трансформації національної економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Адаптація внутрішньої торгівлі до трансформаційних змін на інноваційній основі, отримання ефекту від упровадження інновацій та забезпечення інноваційного розвитку галузі потребує від суб'єктів торговельної діяльності та профільного міністерства використання відповідних способів. На основі узагальнення результатів досліджень учених-економістів нами проведено класифікацію способів забезпечення інноваційного розвитку внутрішньої торгівлі з їх поділом за рівнями національної економіки (див. табл. 1).

Отже, на основі даних табл. 1 можна зробити висновок, що вченими-економістами досліджуються всі рівні національної економіки з метою забезпечення інноваційного розвитку внутрішньої торгівлі. При цьому, якщо проаналізувати сутність визначених способів забезпечення інноваційного розвитку внутрішньої торгівлі, то можна дійти висновку, що вони охоплюють також усі складові внутрішньої торгівлі, які необхідно вдосконалювати з метою підвищення їх ефективності та забезпечення розвитку галузі в сучасних умовах трансформації.

Таким чином, виходячи з сутності інноваційного розвитку внутрішньої торгівлі та визначених способів його забезпечення на всіх рівнях національної економіки, можна визначити ті з них, які повинні бути використаними з урахуванням мети підвищення ефективності розвитку внутрішньої торгівлі в Україні в умовах трансформації. У цьому полягає практична значущість проведених наукових досліджень з метою доказу безальтернативності розгляду інноваційного розвитку в якості ключового

Таблиця 1

**Способи забезпечення інноваційного розвитку
внутрішньої торгівлі за рівнями національної економіки**

Рівень національної економіки	Способи забезпечення інноваційного розвитку внутрішньої торгівлі
Національний	Удосконалення державної політики та правового середовища щодо стимулювання інноваційної діяльності у галузі, розробка дієвої нормативно-правової бази щодо розвитку і функціонування внутрішньої торгівлі; створення інституціонально-обґрунтованої організаційної структури регулювання і управління внутрішньою торгівлею; формування сприятливого іміджу галузі з метою залучення інвестицій у розвиток галузевої інноваційної діяльності; відбудова систем інформаційного забезпечення та експертизи, сертифікації та просування інноваційних розробок, підготовки та перепідготовки кадрів у галузевій інноваційній сфері.
Регіональний	Формування системи ринкової інфраструктури (кластерів) із суб'єктів торговельної діяльності та венчурних (інноваційних) фірм в регіоні.
Локальний (підприємство)	Удосконалення організації праці шляхом освоєння нових методів (наукова організація праці), та вдосконалення торгово-технологічних процесів; розробка нових форм стимулювання збуту (наприклад, удосконалення мерчандайзингу); впровадження на підприємствах системи стимулювання інноваційної діяльності та інноваційної праці персоналу; удосконалення асортиментної політики шляхом розробки та впровадження нових видів торговельних послуг при обслуговуванні споживачів; активізації інноваційної діяльності на підприємствах шляхом підвищення інвестиційної привабливості для залучення фінансових джерел на основі моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовища, оцінки ефективності інноваційних проектів; впровадження сучасних методів управління на основі розробки та реалізації нової або значно зміненої корпоративної стратегії; застосування сучасних систем контролю якості, сертифікації робіт, товарів і послуг, впровадження нових логістичних схем, впровадження інформаційних систем управління (в т.ч. автоматизованих); удосконалення процесу управління персоналом шляхом застосування нових управлінських інструментів, нові методи розподілу відповідальності та повноважень серед працівників при виконанні робіт у межах окремих видів діяльності в організації та між різними видами діяльності чи структурними одиницями; реалізація нових способів організації зв'язків із зовнішніми установами (інституціями), інтеграції з партнерами, постачальниками в межах виробництва, забезпечення, розподілу ресурсів, товарно-матеріальних цінностей; використання передових технологій торгівлі, прогресивних методів продажів і управління.
Галузевий (охоплює національний, регіональний, локальний)	Адаптація діяльності торговельних підприємств до диверсифікації господарських зв'язків із виробниками, пов'язаних із трансформацією; реалізація нових форм стратегічних альянсів, партнерів та інших видів кооперації торговельних підприємств зі споживачами та постачальниками у галузі; відбудова спеціалізованих інститутів підтримки й розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності в галузі на основі інституціональних механізмів інноваційно-інвестиційного розвитку (створення спеціальних банківських і кредитних установ, що підтримують перехід до такого типу розвитку, введенні відповідних інституціональних змін у податкову, бюджетну систему, регуляторну політику тощо); прискорення формування національних торговельних марок, об'єднань різного рівня.

Джерело: розроблено автором із урахуванням джерел [3, с. 39, 41; 6, с. 31-32, 51; 8, с. 30-31; 9, с. 173; 14, с. 16, 230, 235]

напрямку підвищення ефективності розвитку внутрішньої торгівлі України в сучасних умовах трансформації.

Виходячи з необхідності підвищення ефективності розвитку внутрішньої торгівлі в умовах трансформації та з урахуванням систематизованих способів забезпечення інноваційного розвитку внутрішньої торгівлі за рівнями національної економіки, відібрано саме ті способи, що повинні сприяти ефективному розвитку внутрішньої торгівлі в сучасних умовах.

Так, для удосконалення державної фінансової підтримки суб'єктів торгівлі; спрощення доступності суб'єктів галузі до отримання «вигідних» кредитів; спрощення і пом'якшення системи оподаткування торгівлі найбільш ефективними способами забезпечення інноваційного розвитку з метою підвищення рівня інвестування в основний капітал на національному рівні є удосконалення державної політики та правового середовища щодо стимулювання інноваційної діяльності у галузі, розробка дієвої нормативно-правової бази щодо розвитку і функціонування внутрішньої торгівлі; формування сприятливого іміджу галузі з метою залучення інвестицій у розвиток галузевої інноваційної діяльності. На локальному рівні: активізація інноваційної діяльності на підприємствах шляхом підвищення інвестиційної привабливості для залучення фінансових джерел на основі моніторингу зовнішнього та внутрішнього середовища, оцінки ефективності інноваційних проектів; реалізація нових способів організації зв'язків із зовнішніми установами (інституціями), інтеграції з партнерами, постачальниками в межах виробництва, забезпечення, розподілу ресурсів, товарно-матеріальних цінностей. На галузевому рівні: відбудова спеціалізованих інститутів підтримки й розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності в галузі на основі інституціональних механізмів інноваційно-інвестиційного розвитку (створення спеціальних банківських і кредитних установ, що підтримують перехід до такого типу розвитку, введенні відповідних інституціональних змін у податкову, бюджетну систему, регуляторну політику тощо).

З метою підвищення рівня ефективності менеджменту на підприємствах; вдосконалення режиму роботи підприємств; створення позитивного іміджу підприємств; продовження життєвого циклу інтенсивного (інноваційного) розвитку підприємств, що в свою чергу впливатиме на чисельність економічно активного населення, на національному рівні необхідною є відбудова систем інформаційного забезпечення та експертизи, підтвердження відповідності, просування інноваційних розробок, підготовки та перепідготовки кадрів у галузевій інноваційній сфері. На локальному рівні: удосконалення організації праці шляхом освоєння нових методів (наукова організація праці), та вдосконалення торгово-технологічних процесів; розробка нових форм стимулювання збуту (наприклад, удосконалення мерчандайзингу); впровадження на підприємствах системи стимулювання інноваційної діяльності та інноваційної праці персоналу; удосконалення процесу управління персоналом шляхом застосування нових управлінських інструментів, нові методи розподілу відповідальності та повноважень серед працівників при виконанні робіт у межах окремих видів діяльності в організації та між різними видами діяльності чи структурними одиницями.

На розширення ємності товарного ринку та вдосконалення асортиментної і цінової політики підприємств, що призведе до оптимізації структури системи внутрішньої торгівлі істотний вплив на національному рівні має створення інституціонально-обґрунтованої організаційної структури регулювання і управління внутрішньою торгівлею; формування сприятливого іміджу галузі з метою залучення інвестицій у розвиток галузевої інноваційної діяльності. Щодо регіонального рівня, то важливим способом забезпечення інноваційного розвитку є формування системи ринкової інфраструктури (кластерів) із суб'єктів торговельної діяльності та венчурних (інноваційних) фірм в регіоні.

На локальному рівні: розробка нових форм стимулювання збуту (наприклад, удосконалення мерчандайзингу); удосконалення асортиментної політики шляхом

розробки та впровадження нових видів торговельних послуг при обслуговуванні споживачів; впровадження сучасних методів управління на основі розробки та реалізації нової або значно зміненої корпоративної стратегії; застосування сучасних систем контролю якості, сертифікації робіт, товарів і послуг, впровадження нових логістичних схем, впровадження інформаційних систем управління (в т.ч. автоматизованих); реалізація нових способів організації зв'язків із зовнішніми установами (інституціями), інтеграції з партнерами, постачальниками в межах виробництва, забезпечення, розподілу ресурсів, товарно-матеріальних цінностей; використання передових технологій торгівлі, прогресивних методів продажів і управління.

На галузевому рівні важливими є: адаптація діяльності торговельних підприємств до диверсифікації господарських зв'язків із виробниками, пов'язаних із трансформацією; реалізація нових форм стратегічних альянсів, партнерів та інших видів кооперації торговельних підприємств зі споживачами та постачальниками у галузі; прискорення формування національних торговельних марок, об'єднань різного рівня.

Очевидно, що використання суб'єктами управління внутрішньою торгівлею в Україні відібраних способів забезпечення інноваційного розвитку галузі, є необхідною передумовою досягнення мети підвищення ефективності розвитку внутрішньої торгівлі в сучасних умовах трансформації. При цьому, використання відібраних способів на національному рівні профільним міністерством є необхідною передумовою, що дозволить підвищити ефективність внутрішньої торгівлі за кожною з підсистем і, таким чином, вирішити у них проблеми ефективного розвитку галузі в Україні.

На відміну від національного рівня, на регіональному рівні пріоритетними є забезпечення інноваційного розвитку щодо формування системи ринкової інфраструктури (кластерів) із суб'єктів торговельної діяльності та венчурних (інноваційних) фірм в регіоні. При цьому, на відміну від національного рівня, використовуються всі способи забезпечення інноваційного розвитку на

локальному та галузевому рівнях, що зумовлено важливістю концентрації уваги для підвищення ефективності внутрішньої торгівлі в окремому регіоні України – як складової підсистеми національної економіки.

Висновки з даного дослідження. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, звертає на себе увагу той факт, що як сам інноваційний розвиток внутрішньої торгівлі, так і використання способів забезпечення такого розвитку повинен базуватись на застосуванні інновацій, що є необхідною умовою ефективного функціонування системи внутрішньої торгівлі в сучасних умовах розвитку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Активізація інноваційної діяльності: організаційно-правове та соціально-економічне забезпечення : монографія / [О. І. Амоша, В. П. Антонюк, А. І. Землянкін та ін.] ; НАН України. Інститут економіки промисловості. – Донецьк, 2007. – 328 с.
2. Антонюк Л. Л. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації : монографія / Л. Л. Антонюк, А. М. Поручник, В. С. Савчук. – К. : КНЕУ, 2003. – 394 с.
3. Владыко А. В. Оценка состояния и направлений инновационного развития торговой отрасли и торговых организаций Республики Беларусь / А. В. Владыко // Экономика Крыма. – 2009. – № 26. – С. 38-41.
4. Воронкова А. Е. Потенціал підприємства як основа його довгострокового розвитку / А. Е. Воронкова, Ю. С. Погорелов // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4. – С. 77-84.
5. Защук М. С. Управління інноваційним розвитком торговельного підприємства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Защук Марина Сергіївна. – Донецьк, 2012. – 162 с.
6. Іжевський В. В. Інноваційний розвиток роздрібною торгівлі та ресторанного господарства : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Іжевський Володимир Віталійович. – Львів, 2011. – 189 с.
7. Ілляшенко С. М. Інноваційний менеджмент : підручник / С. М. Ілляшенко. – Суми : Університетська книга, 2010. – 334 с.
8. Концепція гуманітарного розвитку (проект) : матеріали Всеукр. форуму інтелігенції ; К., 27.03.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org>.

9. Молодоженя М. С. Управління результативністю інноваційної діяльності підприємств торгівлі : дис. канд. екон. наук за спец. 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності) / Марина Сергіївна Молодоженя ; Київський національний торговельно-економічний університет, 2012. – 166 с.

10. Пріоритети національного економічного розвитку в контексті глобалізаційних викликів : монографія : у 2 ч. Ч. 2 / [за ред. В. М. Геєця, А. А. Мазаракі]. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 273 с.

11. Рощка М. С. Інноваційний розвиток торговельного підприємства: поняття та вибір напрямку / М. С. Рощка, О. Ф. Веремейчик // Європейський вектор економічного розвитку : зб. наук. праць ; Дніпропетровський національний університет. – Дніпропетровськ, 2010. – Вип. 2. – С. 183-190.

12. Соціогуманітарний аспект інноваційно-технологічного розвитку економіки України / [за ред. Л. І. Федулової]. – К. : Ін-т економіки та прогнозування, 2007. – 472 с.

13. Управління розвитком суб'єктів господарювання : монографія / [за ред. О. Л. Яременко, Г. В. Строкович]. – Х. : Вид-во НУА, 2008. – 500 с.

14. Юрченко Ю. Ю. Трансформація інституту оптової торгівлі України : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.03 / Юрченко Юлія Юріївна. – Донецьк, 2013. – 370 с.

REFERENCES:

1. Aktyvizatsiya innovatsiyanoi diyal'nosti: orhanizatsiyno-pravove ta sotsial'noekonomichne zabezpechennya : monohrafiya / [O. I. Amosha, V. P. Antonyuk, A. I. Zemlyankin ta in.] ; NAN Ukrayiny. Instytut ekonomiky promyslovosti. – Donets'k, 2007. – 328 s.

2. Antonyuk L. L. Innovatsiyi: teoriya, mekhanizm rozrobky ta komertsializatsiyi : monohrafiya / L. L. Antonyuk, A. M. Poruchnyk, V. S. Savchuk. – K. : KNEU, 2003. – 394 s.

3. Vladyko A. V. Otsenka sostoyannya y napravlenyy unnovatsyonnoho razvytyya torhovoy otrasly y torhovyykh orhanyzatsyy Respublyky Belarus' / A. V. Vladyko // Ekonomyka Kryma. – 2009. – No 26. – S. 38-41.

4. Voronkova A. E. Potentsial pidpryyemstva yak osnova yoho dovhostrokovoho rozvytku / A. E. Voronkova, Yu. S. Pohoryelov // Aktual'ni

problemy ekonomiky. – 2009. – No 4. – S. 77-84.

5. Zashchuk M. S. Upravlinnya innovatsiynym rozvytkom torhovel'noho pidpryyemstva : dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.04 / Zashchuk Maryna Serhiyivna. – Donets'k, 2012. – 162 s.

6. Izhevs'ky V. V. Innovatsiynyy rozvytok rozdrubnoyi torhivli ta restorannoho hospodarstva : dys. ... kand. ekon. nauk : 08.00.04 / Izhevs'ky Volodymyr Vitaliyovych. – L'viv, 2011. – 189 s.

7. Illyashenko S. M. Innovatsiynyy menedzhment : pidruchnyk / S. M. Illyashenko. – Sumy : Universytet's'ka knyha, 2010. – 334 s.

8. Kontsepsiya humanitarnoho rozvytku (proekt) : materialy Vseukr. forumu intelihentsiyi ; K., 27.03.2008 r. [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.weforum.org>.

9. Molodozhnya M. S. Upravlinnya rezul'tatyvnisty innovatsiyanoi diyal'nosti pidpryyemstv torhivli : dys. kand. ekon. nauk za spets. 08.00.04 – Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy (za vydamy ekonomichnoi diyal'nosti) / Maryna Serhiyivna Molodozhnya ; Kyiv's'kyy natsional'nyy torhovel'no-ekonomichnyy universytet, 2012. – 166 s.

10. Priorytety natsional'noho ekonomichnoho rozvytku v konteksti hlobalizatsiynykh vykykiv : monohrafiya : u 2 ch. Ch. 2 / [za red. V. M. Heyetsya, A. A. Mazaraki]. – K. : Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t, 2008. – 273 s.

11. Roshka M. S. Innovatsiynyy rozvytok torhovel'noho pidpryyemstva: ponyattya ta

1. vybir napryamu / M. S. Roshka, O. F. Veremeychuk // Yevropeys'kyy vektor ekonomichnoho rozvytku : zb. nauk. prats' ; Dnipropetrovs'kyy natsional'nyy universytet. – Dnipropetrovs'k, 2010. – Vyp. 2. – S. 183-190.

12. Sotsiohumanitarnyy aspekt innovatsiyno-tekhnolohichnoho rozvytku ekonomiky Ukrayiny / [za red. L. I. Fedulovoyi]. – K. : In-t ekonomiky ta prohnozuvannya, 2007. – 472 s.

13. Upravlinnya rozvytkom sub'yektiv hospodaryuvannya : monohrafiya / [za red. O. L. Yaremenko, H. V. Strokovich]. – Kh. : Vyd-vo NUA, 2008. – 500 s.

14. Yurchenko Yu. Yu. Transformatsiya instytutu optovoyi torhivli Ukrayiny : dys. ... d-ra ekon. nauk : 08.00.03 / Yurchenko Yuliya Yuriyivna. – Donets'k, 2013. – 370 s.